

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-20>

УДК 657

ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ В ТОРГІВЛІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ

IMPLEMENTATION OF DIGITAL TRANSFORMATION IN TRADE AND ACCOUNT FEATURES

Сташенко Юлія Вікторівна

кандидат економічних наук, доцент,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6909-4074>

Гавриловський Олександр Степанович

кандидат економічних наук, доцент,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1358-9646>

Stashenko Yuliia, Gavrilovskyi Oleksandr

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Стаття присвячена актуальним питанням визначення цифрової трансформації в торгівлі та особливості обліку. Досліджено поняття та сутність цифрової трансформації в торгівлі, цифрова трансформація торгівлі не тільки полегшує бізнес-процеси, але й відкриває нові можливості для зростання та розвитку бізнесу в усьому світі. Цифрова торгівля включає транскордонні транзакції з товарами та послугами, що здійснюються в цифровому форматі або замовляються в цифровому форматі, які можуть доставлятися як у цифровому, так і у фізичному вигляді. Систематизовано елементи та особливості цифрової трансформації. Цифровізація збільшує масштаби, обсяги та швидкість торгівлі. Здійснено оцінку стану розвитку світової торгівлі. Досліджено тенденції впровадження цифрової трансформації в торгівлі та особливості обліку. Визначено перспективні напрями використання цифрової трансформації в торгівлі.

Ключові слова: цифрова трансформація, цифровізація, цифрова торгівля, транскордонні транзакції, краудфандинг, онлайн-платформи, контрафактні товари, стандарти біобезпеки.

The article is devoted to the topical issues of defining digital transformation in trade and accounting features. The concept and essence of digital transformation in trade is explored, digital transformation in trade not only facilitates business processes, but also opens up new opportunities for business growth and development worldwide. Digital trade involves cross-border transactions of goods and services that are done digitally or ordered digitally, which can be delivered in both digital and physical form. Digital commerce means: more traditional trade in all sectors (natural resources, agro-food industry, low-tech and high-tech manufacturing and services) due to lower trade costs; more digitally ordered parcels crossing borders, making trade more accessible to micro, small and medium enterprises (MSMEs) and individuals, with implications for customs and other agencies to manage the growing influx parcels; more digital commerce, including new services (such as intermediary services or cloud computing services) and lower-cost services (applications), often provided through new technologies (platforms); more complex or "smart" products that combine the characteristics of goods and services and are constantly connected (smart solutions, the Internet of Things); more digital trade processes enable more orderly crossing of borders for goods and wider adoption and/or recognition of electronic signatures, electronic contracts, electronic communications and electronic records being transferred; increasing cross-border data flows that underlie all digital trade transactions and raise new challenges (e.g. privacy, national security, intellectual property protection, cyber security, industrial policy). Elements and features of digital transformation are systematized. Digitization increases the scale, volume and speed of trade. This enables companies to offer new products and services to more digitally connected customers around the world. It also allows companies, especially small ones, to use new and innovative digital tools to overcome barriers to growth by helping to facilitate payments, enabling collaboration, avoiding fixed capital investments through the use of cloud services, and using alternative funding mechanisms such as crowdfunding. An assessment of the state of development of world trade was made. Trends in the implementation of digital transformation in trade and accounting features were studied. Prospective directions for using digital transformation in trade have been determined.

Keywords: digital transformation, digitalization, digital trade, cross-border transactions, crowdfunding, online platforms, counterfeit goods, biosafety standards.

Постановка проблеми. Цифрова економіка стрімко розвивається на тлі уповільнення економічної активності, спричиненого пандемією COVID-19 та геополітичною кризою в світі. Уся цифрова економіка та цифрова трансформація відіграють дедалі важливішу роль у зусиллях щодо досягнення Цілей сталого розвитку, створюючи нові тенденції та виклики. У цифровій економіці країни, які використовують потенціал цифрової трансформації торгівлі, зможуть краще використовувати переваги глобальних ринків. Незважаючи на прогрес у цифровізації за останні роки, цифровий розрив між країнами залишається великим. Майже половина населення світу не має доступу до Інтернету, і цифрова трансформація в торгівлі все ще займає лише невеликий відсоток населення. З початку 2020 року пандемія Covid-19 домінувала у світовій економічній ситуації.

Обмеження на подорожі та інші заходи охорони здоров'я призвели до зниження економічної активності в більшості секторів і країн, що мало значний вплив на виробництво, розподіл і споживання. У результаті світова економіка та обсяги світової торгівлі скоротилися, причому світова торгівля значно більше постраждала. Водночас епідемія ще більше прискорила цифрову трансформацію. Цифрові рішення стали життєвою необхідністю для підтримки динаміки світової торгівлі. Економічну та соціальну діяльність почали здійснювати дистанційно. Це призвело до розвитку цифрової трансформації в торгівлі та ведення обліку з певними особливостями. Технологічні інновації та цифрова торгівля дозволяють компаніям будь-якого розміру брати участь у світовій торгівлі через адаптивні ланцюжки поставок, зниження витрат і розширення охоплення ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Суттєвий внесок у висвітлення сутності і дослідження пріоритетності цифрової трансформації відображено у напрацюваннях як зарубіжних, так і вітчизняних вчених: І. О. Артем'єва досліджує виклики та можливості цифрової трансформації економіки [1, с. 66], О. А. Грішнова у своїх працях відображає новітні технології в економіці персоналу [2, с. 52], О. Є. Гудзь формує представлення про новітню цифрову економіку у своїх напрацюваннях [3, с. 4], М. М. Іванов досліджує розвиток маркетингових систем у сучасній цифровій економіці [4, с. 141], Г. Т. Карчева відображає вплив цифрової економіки на фінансовий простір [5, с. 13], Ч. В. Кім та

Р. Моборн у власних напрацюваннях розглядають концепцію стратегії блакитного океану у своїй роботі [6, с. 150], Д. Б. Кіреєв визначає концептуальні елементи стратегії цифрового розвитку в Україні [7, с. 38], І. С. Клименко відображає вплив цифрової економіки на економічний розвиток світу [8, с. 133], Р. М. Лісова досліджує вплив діджиталізації на різноманітні бізнес-моделі [9, с. 114].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідження стану цифрової трансформації в торгівлі та особливості їх обліку потребують постійного розгляду та удосконалення. Нові технології, що з'являються, продовжують трансформувати глобальну економіку і торгівлю, використовуючи позитивні наслідки зростання світової торгівлі та полегшуючи переміщення товарів і послуг через кордони. ХХІ століття визначається впливом технологічних інновацій на найважливіші проблеми нашого часу, включаючи підвищення глобальних стандартів життя, сприяння сталому розвитку, збереження та захист цінних людських та природних ресурсів, а також боротьбу зі зміною клімату. Водночас технологічні інновації та зростання торгівлі можуть сприяти підвищенню ефективності процесів, розширенню кругозору глобальних партнерів та підтримці розвитку та зростання економіки країни.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження стану та впровадження цифрової трансформації в торгівлі та особливостей обліку. Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання: дослідження поняття та сутність цифрової трансформації торгівлі; систематизація елементів та особливості цифрової трансформації; здійснення оцінки стану розвитку світової торгівлі; дослідження тенденції впровадження цифрової трансформації в торгівлі; визначення перспективних напрямків використання цифрової трансформації в торгівлі та особливості їх обліку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Цифрова трансформація розглядається не лише як результат взаємодії між цифровими технологіями, цифровою бізнес-моделлю та цифровими інноваціями, але також залежить від структури і ринкових позицій компанії, її цифрової готовності та характеру зовнішньої співпраці для сприяння цифровій трансформації. Цифрова трансформація в торгівлі приносить багато переваг і можливостей, особливо в контексті

сучасного економічного ландшафту. Вона не тільки полегшує бізнес-процеси, але й відкриває нові можливості для зростання та розвитку бізнесу в усьому світі.

Цифрова торгівля включає транскордонні транзакції з товарами та послугами, що здійснюються або замовляються в цифровому форматі цифровому форматі, які можуть доставлятися як у цифровому, так і у фізичному вигляді. Цифрова торгівля означає [10]: більш традиційна торгівля у всіх секторах (природні ресурси, агропродовольча промисловість, низькотехнологічне та високотехнологічне виробництво та послуги) через нижчі торгові витрати; більше посилок, замовлених у цифровому форматі, що перетинають кордони, що дозволяє зробити торгівлю більш доступною для мікро-, малих та середніх підприємств і приватних осіб, що спричинить наслідки для митних та інших відомств, пов'язані з управлінням зростаючим припливом посилок; більше торгівлі в цифровому форматі, включаючи нові послуги (наприклад, посередницькі послуги або послуги хмарних обчислень) та послуги меншої вартості (додатки), які часто надаються за допомогою нових технологій (платформ); більше комплексних або «розумних» продуктів, що поєднують у собі характеристики товарів та послуг і постійно підключених (розумні рішення, Інтернет речей); більш цифрові торгові процеси забезпечують більш впорядковане перетинання кордонів для товарів і ширше впровадження або визнання електронних підписів, електронних контрактів, електронних комунікацій та електронних записів, що передаються; збільшення транскордонних потоків даних, які лежать в основі всіх цифрових торгових операцій і порушують нові проблеми (конфіденційність, національна безпека, захист інтелектуальної власності, кібербезпека, промислова політика).

Цифровізація збільшує масштаби, обсяги та швидкість торгівлі. Це дозволяє компаніям пропонувати нові продукти та послуги більшій кількості клієнтів, підключених до цифрових технологій по всьому світу. Це також дозволяє компаніям, особливо невеликим, використовувати нові та інноваційні цифрові інструменти для подолання бар'єрів на шляху зростання, допомагаючи полегшити платежі, забезпечуючи співпрацю, уникаючи інвестицій в основний капітал за рахунок використання хмарних сервісів та використовуючи альтернативні механізми фінансування, такі як краудфандинг [1, с. 68].

Цифровізація також змінює те, як торгують товарами. Наприклад, зростання онлайн-платформ привело до збільшення кількості невеликих посилок, що продаються через міжнародні кордони. Це породжує низку проблем, починаючи від фізичного управління торгівлею посилками і закінчуючи наслідками для управління ризиками (наприклад, щодо контрафактних товарів чи стандартів біобезпеки), а також наслідків для доходів щодо збирання податків та тарифів.

Щодо цифровізації торгівлі у 2023 році на рис. 1 показано середні темпи цифровізації торгівлі по регіонах світу.

Країни з розвинутою економікою в цілому перевершують країни, що розвиваються, в цифровізації торгівлі, що відображає необхідність високого рівня співробітництва для повної реалізації. Ці відмінності наголошують на глобальному заклик до спільних зусиль для досягнення ефективної цифровізації торгівлі.

У той же час нові технології та бізнес-моделі змінюють способи виробництва та надання послуг, стираючи і без того сірі відмінності між товарами та послугами та способами доставки та запроваджуючи нові комбінації товарів та послуг. Розумний підхід вимагає доступу на ринок не тільки для товарів, а й для вбудованих послуг. А виріб, виготовлений за допомогою 3D-друку, наприклад, може перетнути кордон як дизайнерська послуга, але стає товаром у момент його споживання і від визначення виробу залежить його облік в компанії, чи обліковувати його на рахунках бухгалтерського обліку як товар – рахунок 28 «Товари», чи обліковувати його на рахунках бухгалтерського обліку як послугу.

Швидкий технологічний розвиток також сприяє зростанню послуг у міжнародній транскордонній торгівлі. Послуги інформаційно-комунікаційних технологій складають основу цифрової торгівлі, забезпечуючи необхідну мережеву інфраструктуру та підтримуючи оцифрування інших видів послуг. Нові технології також сприяли розвитку цифрових послуг, які підтримуються рядом нових послуг, що базуються на інноваційних рішеннях на основі даних, таких як хмарні обчислення.

У світі цифровізації старі торгові проблеми можуть мати нові наслідки, наприклад, вплив обтяжливих прикордонних процедур на торгівлю посилками або обмеження на нові послуги, що торгуються, і виникають нові проблеми торговельної політики, такі як відмінності в правилах між країнами щодо потоків

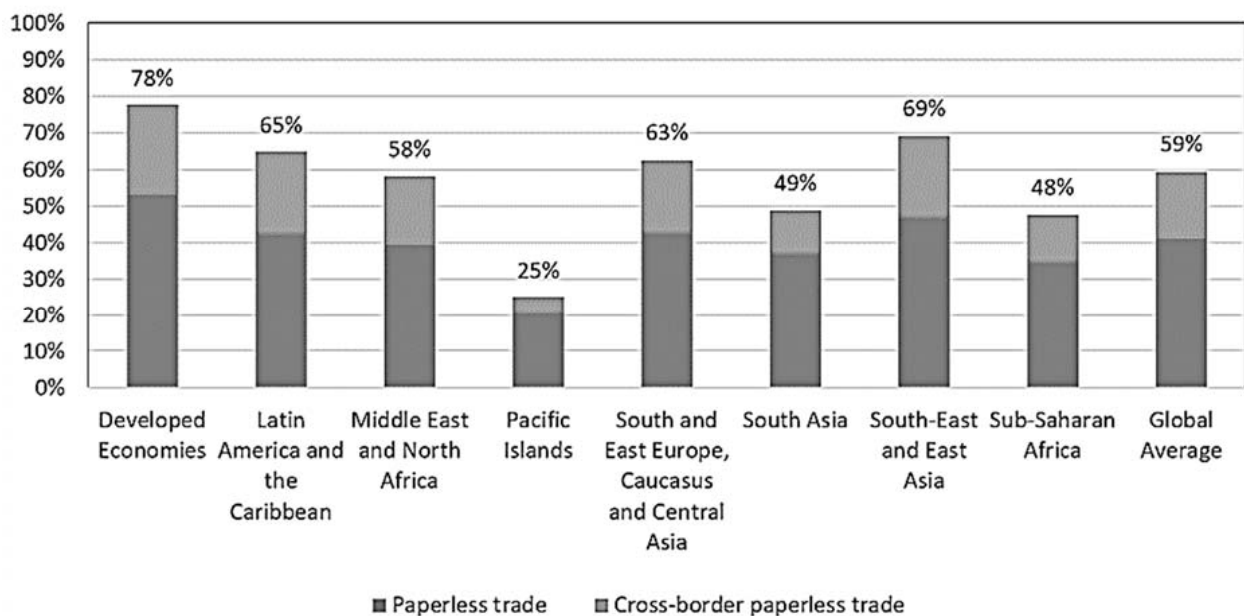

Рис. 1. Індекс цифровізації торгівлі – показники у регіонах світу [11]

даних. Необхідне подальше розуміння характеру та масштабів цих змін, щоб допомогти політикам створити середовище, що сприяє розвитку інновацій та цифровій торгівлі товарами та послугами [7, с. 39].

Висновки. Нові цифрові технології можуть сприяти: інноваціям; продуктивності та ефективності; безпечним ланцюжкам поставок; різко підвищити прозорість продукту; покращувати якість обслуговування клієнтів. Цифрова трансформація в торгівлі приносить багато переваг і можливостей, особливо в контексті сучасного економічного ландшафту, а саме: глобальний доступ, підвищена ефективність, оптимізація логістики, підвищена точність та передбачуваність, розвиток електронної комерції, зменшення витрат і збільшення прибутку, покращення клієнтського досвіду. Швидкий технологічний розвиток також сприяє зростанню послуг у міжнародній торгівлі. Послуги інформаційно-комунікаційних технологій складають основу цифрової торгівлі, забезпечуючи необхідну мережеву інфраструктуру та підтримуючи оцифрування інших видів послуг. Нові технології також сприяли розвитку цифрових послуг, які підтримуються рядом нових послуг, що базуються на інноваційних рішеннях на основі даних, таких як хмарні обчислення. Впровадження пере-

дових технологій, таких як аналітика великих даних, штучний інтелект та блокчейн, підвищує ефективність, прозорість та можливості управління ризиками торгових процесів.

Вкрай важливо, що цифровізація вирішує проблеми, з якими стикаються малі та середні підприємства шляхом пом'якшення непропорційно високих витрат, пов'язаних з торгівлею, відкриваючи нову еру інклюзивності та ефективності у сфері міжнародної торгівлі. В сучасних умовах перехід до цифровізації торгівлі стає не просто вибором, а й стратегічним імперативом для більш взаємопов'язаного та оптимізованого майбутнього.

Сприяння фінансуванню торгівлі особливо впливає на малі та середні підприємства, яким у багатьох випадках не вистачає ресурсів, необхідних для участі в міжнародній торгівлі та цифровізації своїх торгових процесів. Компанії, здатні експортувати, в середньому більш прибуткові, ніж ті, що обмежуються внутрішніми ринками, що робить доступ до торговельного фінансування обов'язковою умовою досягнення більш інклюзивної торгівлі. Впровадження передових технологій, таких як аналітика великих даних, штучний інтелект та блокчейн, підвищить ефективність, прозорість та можливості управління ризиками торгових процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Артем'єва І. О. Виклики та можливості цифрової трансформації економіки. *Економіка та управління*. 2019. № 4. С. 66–73.
2. Грішнова О. А., Заїчко О. С. Новітні технології в економіці персоналу: нові можливості й нові виклики. *Вісник економічної науки України*. 2016. № 2 (31). С. 52–57.
3. Гудзь О. Є. Цифрова економіка: зміна цінностей та орієнтирів управління підприємствами. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. №2. С. 4–12.
4. Іванов М. М. Розвиток маркетингових систем у сучасній цифровій економіці. *Цифрова економіка*. 2018. С. 141–143.
5. Карчева Г. Т., Огородня Д. В., Опенько В. А. Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та міжнародної економіки. *Фінансовий простір*. 2017. № 3 (27). С.13–21.
6. Кім Ч. В., Моборн Р. Стратегія блакитного океану. Як створити безхмарний ринковий простір і позбутися конкуренції. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2018. 272 с.
7. Кіреєв Д. Б. Розвиток цифрової економіки як елемент стратегії суспільного розвитку в Україні. *Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2019. Том 30 (69). № 1. С. 38–44.
8. Клименко І. С. Вплив цифрової економіки на економічний розвиток світу. *Науковий журнал*. 2018. №7. С. 133–139.
9. Лісова Р. М. Вплив діджиталізації на бізнес-моделі: етапи та інструменти цифрової трансформації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. №24. С. 114–118.
10. López González, J. (2019), "Fostering participation in digital trade for ASEAN MSMEs", *OECD Trade Policy Papers*, No. 230, OECD Publishing, Paris, <https://dx.doi.org/10.1787/63561b11-en>. (дата звернення: 29.07.2024)
11. www.untfsurvey.org (дата звернення 01.08.2024)

REFERENCES:

1. Artem'yeva I. O. (2019) Vykylyky ta mozhlyvosti tsyfrovoyi transformatsiyi ekonomiky [Challenges and opportunities of digital transformation of the economy]. *Ekonomika ta upravlinnya*, no. 4, pp. 66–73.
2. Hrishnova O. A., Zayichko O. S. (2016) Novitni tekhnolohiyi v ekonomitsi personalu: novimozhlyvosti y novi vykylyky [The latest technologies in personnel economics: new opportunities and new challenges]. *Visnyk ekonomichnoyi nauky Ukrayiny*, no. 2 (31), pp. 52–57.
3. Hudz' O. Ye. (2018) Tsyfrova ekonomika: zmina tsinnostey ta oriyentyriv upravlinnya pidpnyemstvamy [Digital economy: changing values and orientations of enterprise management]. *Ekonomika. Menedzhment. Biznes*, no.2, pp. 4–12.
4. Ivanov M.M. (2018) Rozvytok marketynhovoykh system u suchasniy tsyfrovyy ekonomitsi [Development of marketing systems in the modern digital economy]. *Tsyfrova ekonomika*, pp. 141–143.
5. Karcheva H. T., Ohorodnya D. V., Open'ko V. A. (2017) Tsyfrova ekonomika ta yiyi vplyvna rozvytok natsional'noyi ta mizhnarodnoyi ekonomiky [The digital economy and its influential development of the national and international economy]. *Finansovyy prostir*, no. 3 (27), pp. 13–21.
6. Kim Ch. V., Moborn R. (2018) Stratehiya blakytneho okeanu. Yak stvoryty bezkhamarnyy rynkovyy prostir i pozbutysya konkurentsii [Blue ocean strategy. How to create a cloudless market space and get rid of competition]. Kharkiv: Klub simeynoho dozvillya, 272 p. (in Ukrainian)
7. Kiryeyev D. B. (2019) Rozvytok tsyfrovoyi ekonomiky yak element stratehiyi suspil'noho rozvytku v Ukrayini [The development of the digital economy as an element of the social development strategy in Ukraine]. *Vcheni zapysky TNU im. V.I. Vernads'koho. Seriya: Derzhavne upravlinnya*. Tom 30 (69), no. 1, pp. 38–44.
8. Klymenko I. S. (2018) Vplyv tsyfrovoyi ekonomiky na ekonomichnyy rozvytok svitu [The influence of the digital economy on the economic development of the world]. *Naukovyy zhurnal*, no. 7, pp. 133–139.
9. Lisova R. M. (2019) Vplyv didzhytalizatsiyi na biznes-modeli: etapy ta instrumenty tsyfrovoyi transformatsiyi [Impact of digitalization on business models: stages and tools of digital transformation]. *Naukovyy visnyk Uzhhorod'skoho natsional'noho universytetu*, no. 24. pp. 114–118.
10. López González, J. (2019), "Fostering participation in digital trade for ASEAN MSMEs", *OECD Trade Policy Papers*, No. 230, OECD Publishing, Paris, DOI:<https://dx.doi.org/10.1787/63561b11-en>. (accessed July 29, 2024)
11. www.untfsurvey.org (accessed August 01, 2024)